HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מותר ברוטב ובקיפה ור' יהודה אוסר אמר רבי יהודה מעשה ואסר (א)עלינו רבי טרפון (א) בביצים שנתבשלו עמו אמרו לו כן הדבר (א)אימתי בזמן (ב)שיאמר בשר זה עלי שהנודר מן הדבר ונתערב באחר אם יש בו בנותן טעם אסור (ג)הנודר מן היין מותר בתבשיל שיש בו טעם יין אמר קונם יין זה (ב) שאני טועם ונפל לתבשיל אם יש בו בנותן טעם הרי זה אסור:

גמ'

רש"י

מותר ברוטב. מרק: **ובקיפה.** מקפה עבה מתבלין פונדליר"ש בלע"ז: **שנתבשלו.** בתוכו בשביל רוטב שנכנס בביצה ובשביל טעם בשר שהיה בביצים: **כן הדבר.** שאסור (ג) כשאמר בשר זה עלי שיש בקדרה לכשאמר כן כל מה שיש בקדרה שיש בו טעם בשר אסור: **שהנודר מן הדבר.** כגון שאמר בשר זה עלי ונתערב כו' אבל כי לא אמר בשר זה עלי אלא קונם בשר עלי דמשמע בשר ממש מותר ברוטב ובקיפה:

גמ'

ר"ן

מותר ברוטב ובקיפה. קיפה היינו דק דק של בשר שיורד לשולי קדרה: **אמר רבי יהודה מעשה ואסר עלינו כו'.** לסייע לר' יוסי מייתי הך עובדא: **אמרו לו.** בעלי מחלוקתו של רבי יוסי: **כן הדבר.** כמו שאתה מעיד. אבל אין זו ראיה שלא אסר רבי טרפון אלא בזמן שאמר בשר זה עלי דכיון דאמר זה שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא ואסור ביוצא ממנו: **שהנודר מן הדבר.** כלומר דבר זה: **ונתערב באחר אם יש בו בנותן טעם.** אם יש במין [האוסר] כדי ליתן טעם בשל היתר וכגון דליכא ששים בשל היתר ה"ז אסור: **וקשיא להו** לרבותא ז"ל היכי אמרינן הכא דאם יש בו בנותן טעם אסור דמשמע הא אין בו בנותן טעם מותר והא נדרים דבר שיש לו מתירין הוא כדאמרינן לקמן בפרק הנודר מן הירק (דף נט.) משום דמצוה לאיתשולי עלייהו מדרבי נתן וקיימא לן דכל שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל ויש לומר דכי אמרינן אפילו באלף לא בטיל הני מילי מין במינו אבל הכא כי קתני ונתערב באחר שאינו מינו דומיא דביצים שנתבשלו עמו וכל שאינו מינו אפילו בדבר שיש לו מתירין בנותן טעם והיינו דתנן במסכת חלה (פ"ג מ"י) הנותן שאור מעיסת חטים לתוך עיסת האורז אם יש בה טעם דגן חייבת ואם לאו פטורה א"כ למה אמרו הטבל אוסר בכל שהוא במינו ושלא במינו בנותן טעם וטבל דבר שיש לו מתירים הוא ואפ"ה קתני דשלא במינו בנותן טעם. וה"נ איתא בהדיא בירושלמי [דפירקין ה"ד] דגרסי' תמן זה הכלל היה ר' שמעון אומר משום ר' יהושע כל דבר שיש לו מתירין כגון טבל ומעשר שני והקדש וחדש לא נתנו בו חכמים שיעור אלא מין במינו במשהו ושלא במינו בנותן טעם וכל שאין לו מתירין כגון תרומה וכו' מין במינו ושלא במינו בנותן טעם הלין נדרי מה את עביד לון כדבר שיש לו מתירין או כדבר שאין לו מתירין [מסתברא מעבדינן כדבר שיש לו מתירין] דתנינן תמן שהזקן עוקר הנדר מעיקרו וכו' והא מתניתא עבדא לון כדבר (ד)[שיש] לו מתירין דתנינן שהנודר מן הדבר ונתערב באחר אם יש בו בנותן טעם אסור תפתר במין בשאינו מינו [(ה)בדבר (ו)שיש לו מתירין] והרי זה מפורש כמו שכתבנו. ולפיכך הקשו על הרב אלפס ז"ל שכתב בהלכותיו בפ' גיד הנשה בענין פת שאפאה עם הצלי בתנור דמאי דאמרינן דאסור לאכלה בכותחא אף על גב דקי"ל דריחא לאו מילתא היא היינו טעמא משום דהוי דבר שיש לו מתירין דהא מצי למיכלה בהדי בישרא ומשום הכי אפילו באלף לא בטיל אלו דבריו ז"ל אלמא דסבירא ליה ז"ל דאפילו שלא במינו לא בטיל ואי אפשר כמו שכתבנו בראיות ברורות. ואמרו שאפשר שסמך הרב ז"ל על אותה שאמרו בפ' משילין (ביצה לט.) גבי האשה ששאלה מים ומלח לעיסתה הרי היא כרגלי שתיהן ופרכינן ואמאי ליבטל מים ומלח לגבי עיסה ופרקה רב אשי משום דהוה ליה דבר שיש לו מתירין ואפי' באלף לא בטיל והא מים ומלח לגבי עיסה מין בשאינו מינו הוא ואפי' הכי יהיב טעמא משום דהוה ליה דבר שיש לו מתירין אלמא אפי' שלא במינו לא בטיל ואי מהא לא אריא דשאני מים ומלח כיון דעיסה לא מתעבדא אלא בהו כמין במינו דמי תדע דאמרינן בריש שמעתא דהתם כי מקשינן וליבטל מים ומלח לגבי עיסה אמר להו ר' אבא הרי שנתערב קב חטים שלו בעשרת קבין של חבירו יאכל הלה וחדי ואחיכו עליה ואמר רבי אושעיא דשפיר עבוד דאחיכו עליה מאי שנא חטים בשעורים דלא קאמר להו דהוה ליה מין בשאינו מינו ובטל חטים בחטים נמי לר' יהודה הוא דלא בטיל לרבנן בטל מדקאמר ר' אושעיא הכי ולא קאמר הא מים ומלח לגבי עיסה חטים ושעורים הוא שמע מינה לחטים בחטים איכא לדמויי לפי שאי אפשר לעיסה בלא מים ומלח אלו דברי הראשונים ז"ל. ולי נראין דברי הרב אלפסי ז"ל דכי תנן הכא דדבר שיש לו מתירין בשאינו מינו בטיל הני מילי כל שאסור עכשיו ועתיד להיות ניתר אחר זמן כנדרים משום דקא מיבעיא לי כיון דלרבנן בכולהו איסורי מין במינו בטיל כמו בשאינו מינו מה ראו חכמים לחלק בדבר שיש לו מתירין בין מינו לשאינו מינו ומאיזה טעם וכך נראה לי בטעמו של דבר דחזינא לרבנן ולר' יהודה דאיפלגו במין במינו אי בטיל או לא ואמרינן בפ' הקומץ רבה (מנחות כב.) דשניהם מקרא א' דרשו דכתיב [ויקרא טז] ולקח מדם הפר ומדם השעיר שאע"פ שדמו של פר מרובה קרי ליה דם השעיר אלמא לא בטיל וקסבר ר' יהודה דהיינו טעמא משום דמין במינו לא בטיל לפי שכל דבר שהוא דומה לחבירו אינו מחלישו ומבטלו אלא מעמידו ומחזקו ומשום הכי סבירא ליה לר' יהודה בכולהו איסורי דמין במינו לא בטיל ורבנן לא משמע להו הכי דמכל מקום מין במינו דאיסור והיתר אין דומין זה לזה כיון דחד אסור וחד שרי שאין ראוי לילך אחר דמיונן בעצם (ט)אלא אחר חילוקן באיסור והיתר אלא היינו טעמא דדם הפר אינו מבטל דם השעיר משום דכיון דשניהן עולין כלומר שכשרים לזריקה אין מבטלין זה את זה דכי היכי דר' יהודה אזיל אחר דמיון העצם אזלו רבנן אחר דמיון ההיתר ולפיכך כל שחלוקין באיסור והיתר אפי' מין במינו בטיל דהוה ליה כמין בשאינו מינו ומשום הכי אמרינן דבדבר שיש לו מתירין נטו רבנן משום חומרא לדרבי יהודה דכיון שאין דבר זה חלוק מן ההיתר לגמרי באיסור והיתר שהרי אף הוא סופו להיות ניתר כמוהו אמרינן שאינו בטל במינו דאי הכי הוה דמו טובא חדא שהן שוין במין ועוד שאינן חלוקים לגמרי באיסור והיתר ומשום הכי לא בטיל אלא בשאינו מינו כדי שאותו חילוק שיש בין מינו לשאינו מינו ישלים אותו שווי שניתוסף כאן משום דבר שיש לו מתירין לפי שהחילוק שבין המינין סיבת הביטול והשווי נותן שלא יהו בטלין הלכך כל שהוא אסור עכשיו ואינו חסר מן איסורו אלא שעתיד להיות ניתר לאחר זמן אותו חסרון של איסור כיון שהוא מועט ראוי הוא שישלימנו אותו חילוק שיש בין מינו לשאינו מינו אבל כשיש לו עכשיו היתר כי ההיא דפ' משילין שאף מים ומלח מותרין עכשיו במקום שרגלי שתיהן שוין בה הרי נתקרב הרבה היתר של עיסה למים ומלח שאף עכשיו שניהן מותרין וכיון שהיתרן קרוב אי אפשר לחילוק שיש בין מינו לשאינו מינו שישלימנו דהא (י)הס"ם לרבנן חילוק דהיתר ואיסור עדיף להו מחילוק דמינו ושאינו מינו דבהא הוא דפליגי עליה דר' יהודה הלכך דבר שהוא ניתר עכשיו כמים ומלח ראוי יותר שלא יתבטל לגבי עיסה אע"ג דהוי מין בשאינו מינו ממה שראוי שלא יתבטל דבר שהוא אסור עכשיו ועתיד להיות ניתר אחר זמן לגבי מין במינו ומש"ה נהי דמסקינן דדבר שיש לו מתירין בשאינו מינו בטל מפני שהוא אסור עכשיו אסיק רב אשי התם דמים ומלח שהן ניתרין עכשיו אינן בטלין לגבי עיסה אע"פ שהוא מין בשאינו מינו [והא] דאמרינן התם בריש שמעתא (לח:) [מ"ש] מחטים בחטים וחטים בשעורים הויא בעלמא ניהו דלא סלקן דהא אחיכו עליה כדאיתא התם ולמסקנא לא סמיך עלייהו רב אשי כלל אלא אסקה(כ) דכיון דהוי דבר שיש לו מתירין שאף עכשיו יש לו שעת היתר אפי' בשאינו מינו לא בטיל ופת שאפאה עם הצלי בתנור להא דמיא שאף עכשיו יש לה היתר לאכלה שלא בכותחא הלכך בדין הוא דאפי' בשאינו מינו לא בטיל. ועוד דאפי' לא בעית למידק כולי האי זיל בתר טעמא הרי אתה רואה שכל שהוא מוסיף היתר החמירו בבטולו שמפני שעתיד להיות ניתר אמרו שלא יתבטל במינו וכיון שכן כל שהוא מוסיף עוד היתר שאף עכשיו יש לו שעת הכושר ראוי להחמיר בבטולו שלא יתבטל אפי' בשאינו מינו ומש"ה לא קשיא מסקנא דהכא דמסקינן דבר [שיש] לו מתירין בטל בשאינו מינו אמסקנא דפרק משילין דאסיק רב אשי דאפי' בשאינו מינו לא בטיל ולא צריכינן לתרוצי ולדחוקי כלל וההיא דפת שאפאה עם הצלי בתנור לההיא דפרק משילין דמיא ולא עוד אלא דעדיפא מינה משום דאיכא למימר דכי מצינן לאחמורי אדבר שיש לו מתירין במינו לא מחמרינן עליה בשאינו מינו אבל בההיא דפת שאפאה עם הצלי בתנור דליכא לאחמורי עליה במינו דלא שייך כלל אי לא מחמרינן עליה בשאינו מינו נמצא שלא החמיר בו כלל ועלו דברי הרב אלפסי ז"ל נכונים בטעמם. כן נראה לי. עוד ראיתי שהקשו עליו מדאמרינן בסוף פרק הערל (יבמות פא:) גבי חתיכה של חטאת שנתערבה במאה חתיכות של חולין לא תעלה וקא יהיב רב אשי טעמא התם משום דהוה ליה דבר שיש לו מתירין וכל דבר שיש לו מתירין אפי' באלף לא בטיל ואסיקנא התם דהא דרב אשי בדותא היא ולמאן אי לכהן מישרא שרי אי לישראל לעולם אסור אלא דהא דרב אשי בדותא היא אלמא לא מיקרי דבר שיש לו מתירין אלא מאי דאסיר האידנא ולבתר זימנא שרי אבל האי פיתא בהדי בשרא לעולם שרי ואי בכותחא לעולם אסור ולא מיקרי דבר שיש לו מתירין כמסקנא דהתם. ומיתחזי לי דהא דפרכינן עליה מיהא ודאי בדותא היא דהתם הכי קאמרינן דכיון לישראל לעולם אסור למה נחמיר אבל ישראל מפני היתרו של כהן אינו בדין אבל פת שאפאה עם הצלי בתנור כיון שיש לו ולכל אדם היתר בה עכשיו ראוי להחמיר בבטולה ודבר פשוט הוא:

גמ'

מסורת הש"ס

א) בסדר המשנה הגי' עלי, ב) [צ"ל שאמר], ג) [פי' הר"ן על סוף המשנה תמצא בע"ב], ד) ס"א שאין, ה) ביעב"ץ הגירסא כדבר. ו) [צ"ל שאין], ז) תיבת הס"ם נמחק. רש"ש. ח) [דף לט.],

הגהות הב"ח

(א) גמ' רבי טרפון ביצים כצ"ל ואות ב' נמחק: (ב) שם שאיני טועם: (ג) רש"י ד"ה כן הדבר שאסור הס"ד ואח"כ מ"ה שאמר בשר זה עלי לכשאמר כן כצ"ל ותיבות שיש בקדירה נמחק:

גליון הש"ס

בהר"ן ד"ה וקשיא להו כו' אלא אחר חילוקן באו"ה. עי' בהר"ן לקמן דף נט ע"ב ד"ה שאני גבי מעשר:

לעזי רש"י

פונדליר"ש [פונדרילי"ש]. שמרים, משקעים.

תוספות

ר' יהודה אוסר. דסבר היא וטעמה: **אמר ר"י מעשה ואסר וכו'.** פירוש דכי היכי דבשר שאני טועם אסור ברוטב ה"נ אם אמר שאני אוכל ובגמרא נמי הכי הוא כי קא מיבעי ליה בשאיני אוכל בשאיני טועם דוקא או לאו דוקא וכן לענין שלוק שאני טועם: **אמרו לו כן הדבר.** שאסורין אפילו ביצים שנתבשלו עם הבשר ואימתי בזמן שאמר בשר זה עלי דמשמע היא וטעמה שהנודר מן הדבר שאמר דבר זה עלי וכו': **הנודר ביין מותר בתבשיל.** כרבנן דלר"י אסור: **קונם יין זה וכו' אסור אם יש בו בנ"ט.** וא"ת כי נמי אין בו בנ"ט דקונמות הוי דבר שיש לו מתירין כדאמרינן בשילהי פירקין דלקמן וי"ל דחומר דבר שיש לו מתירין אינו נוהג אלא במין במינו אבל במין בשאין מינו אפילו יש לו מתירין בטל בששים וכן משמע בשמעתין דבצל (לקמן דף נח.):

עין משפט נר מצוה

י א מיי' פ"ה מהל' נדרים הלכה יא סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רטז סעיף ט:

פירוש הרא"ש

מותר ברוטב ובקיפה. היינו דק דק בשר ורוטב הנקפה בשולי הקדרה דמשמע בשר דוקא מה שנקרא בשר: **ר' יהודה אוסר.** דכיון שיש בו טעם בשר אסור: **אימתי בזמן שאמר בשר זה עלי.** דכיון דאמר בשר זה שויה עליה חתיכה דאיסורא ואסור בטעמו ובהנאתו אבל כשאמר קונם בשר עלי לא אסר עצמו אלא בדבר הנקרא בשר: **מותר בתבשיל שיש בו טעם יין.** כרבנן דרבי יהודה: